

prosvetlenejši narod, od njih se je pozneje razširila učenost i prosveta še le k narodom zapadnim v Evropi. Macedonski kralj Aleksander, imenovan Veliki, je ustanovil ogromno državo, pozdeje so Rimljani ovladali ta poluotok i rimski cesar Konstantin je prenesel cesarski prestol v stari Bizanc, to je, v Konstantinopelj, sedajni Carigrad, po turško Stambul. Cesarstvo rimsko je zatem razpadlo na zapadno i iztočno. Arkadi je bil prvi cesar iztočni v Carigradu i njegovi nasledniki so se imenovali obično cesarji gerški. Temu je sledilo, da je tudi patrijarh carigradski poglavar cerkve iztočne postal, kjer so uživali v obradih i službah božjih jezikov domačih, narodnih, kakor gerškega, slavenskega i drugih. Narod gerški se je tadaj že bil izopačil i izpridil, bil zavrit, lehkomišeln, zapravljiv i razuzdan, je oslabivljaj i vlada njegova je propadala. Ptuji narodi so burili v dežele gerške, naj dalje so se tukaj razširili Slaveni. Rim-ska Moesia, sadajna Bulgarija je že berzo po rojstvu Kristusovem bila obljudnena s Slaveni i v 6. stoletji so Slaveni se razširili po Tracii, Macedonii, zatem se vsedli tudi v Tesalii, Livadii, v Moreji i Peloponesu med samimi Staro-Heleni i se pomešali z njimi. V obče najdemo v 6. veku v jeden mah poplavljen skoro vès balkanski poluotok samimi Slaveni tako, da pozdejši spisovatelji gerški (okolo leta 1000) tožijo: da so prišli Slavenom v vlast celi Epir, Helas (Gerška), Pelopones i Macedonija. Cesarstvo gerško (v Carigradu) je očitno razpadalo; iz njegovih razvalín se je povzdignilo slavensko kraljestvo Bulgarija i cesarstvo Serbija. (Dalje sledí.)

Kratkočasno berilo.

Laž i prilazič.

Národna pravlica iz nabirke Matija Valjavca *).

Jenput bili su dva ljudi laž i prilazič. Išel je jeden vu kèrčmu i zamoli zajtlek vina. Kèrmar vpita ovoga človeka, da jim kaj novoga pove. On jim veli: ja sem videl jednu kokoš, koja je stala z jedum nogum na onaj kraj Save a z drugum na onaj kraj Mure, te onak iz Drave vodu pila. A ljudi, koji su bili vu kèrčmi, kažeju, da je to ni istina. On odide. A kad bi prilazič došel i on tak zamoli zajtlek vina i oni pitaju ovoga, i on jim kaže, da je vidil tak veliko jaje, kaj su morali kovački detiči razbiti, i kad bi oni razbili, mam su devet melinov mlelo, tak su oni odma rekli, da je ona kokoš iznesla ono jaje.

Onda laž išla je vu drugu oštariju, te zamoli, da joj daju jen zajtlek vina. Opet ju pita kèrčmar, da jim kaj novoga pove. Onda jim veli, da je vidil takvoga korena, gde su tri nakovali bile i kod saka nakovali je sedem detičov kovalo. I oni su ni verovali. Kad bi bil došel prilazič a on jim kaže, da je videl takov list od zelja, kaj je pod njim sedem kol stajalo. Vozda su si mislili, da je onaj koren od ovoga pera.

Opet laž dojde vu drugu oštariju i veli jim, da je vu onoj pokrajini nekoliko pošt morja izgorelo. Oni su mu opet ni verovali. Dojde opet prilazič, a oni mu veliju, da je tu bil jen človek, koj je kazal, da je nekoliko pošt morja izgorelo. A on odgovori, da on ne zna, neg to sam vidil, da je čuda foringašov pečenih rib peljalo. I vezda su mislili, da je istina, da je morje pogorelo.

Tri brati.

Národna pravlica iz nabirke Matija Valjavca **).

Tak su bili tri brati. Vumèrl je otec a dela su dobili samo saki jeden hleb kruha, pak su odišli po svetu.

A naj mlajšega su deržali za bedaku pa ga nisu terpiti mogli. Kad bi dalko bili išli, ugladili su, pak veliju bedaku, da naj dade on svoj kruh, da ga pojeju, da, kad bu on gladen, onda oni njemu svojega daju. Onda njegovoga kruha pojeli su.

*) Zapisana kakor se slovenski jezik govori v okolici Varaždinski.

***) Ravno v tem jeziku zapisana.

Vred.

Drugi dan išli su dalje, i kad bi ugladili ovi dva brata jeju svoj kruh, a bedaku ne daju nikoj. Ov jim veli: zakaj meni vi ne date kruha kaj bi jel, a vi ste mojega pojeli? Brati mu veliju, ako oče, da mu kaj daju, naj si dá oči izkopati, onda budu z njim prosili i jesti dobili. Ovaj bil je gladen pa si dade oči izkopati, nu brati su ga ostavili i odišli po svetu. On ni znal ni sim ni tam, i plakal se je, i došle su Vile i spominjale su se: da bi ovaj človek znal, da bi si zorjinum rosum oči namazal, bi odmah pregledal; a ov je to čul i uvek si je hadral z očmi po travi i pregledal je napokon. Dobi jednu posudu i z njim si je zagrabil zorjine vode i išel je dalje. Zestal je jednog miša, gde se je kotal, kajti bil je slep, i pita ga: kaj je tebi, miš, kaj si tak žalosten? Kak ne bil žalosten, da nikaj ne vidim. Namazal mu je oči i taki je pregledal. I mišek mu je zahvalil i rekel: bog ti plati, dok ti ja povernem. I je odišel i išel jeden falaček, pak je našel jednu čmela, gde se je plakala v prahu i kotala, kaj ni imela oči. Pita ju: kaj ti je, čmela, kaj si tako žalostna? Kak ne bila žalostna, da nimam oči i nikaj ne vidim. I ovoj čmeli je takajši namazal oči i pregledala je taki. Ova je njemu takajši zahvalila kak mišek: bog ti plati, dok ti ja povernem. I pak je išel jen falaček i je našel vuka, gde se je skoro zatukel vu šumi. Pita ga: kaj ti je? Kaže: oči mi fale, tako bludim i tučem po dervetju, da se samo ne zatučem, I vuku je namazal oči i ozdravel je, i takajši zahvali: bog ti plati, dok ti ne povernem.

Onda je išel i došel je do grada, gde su njegovi brati služili. I on je onde dobil službu, kaj je ovce pasel. I ovi brati su njega poznali, i jenkrat, kad je ov odišal na pašu, nalagali su njegovi brati gosponu, da je rekel, kaj bude sé žito jednu noč zmlatil. Gosponu se lepo vidilo to, i kazal je njemu da, ako ne bude to načinil, da bude vumorjen. On se plača pak ide van. Dojde mišek pak ga pita: kaj ti je? Ov mu sé pove. Onda mu miš veli: ti se nikaj ne boj, samo idi spat, to ti se bude do jutra gotovo. Miš je samo zavcivil i dojde toliko mišov, da je sé bilo gotovo. Dojdeju brati vidiju, da je sé gotovo, i vidi gospon i vesel je bil. Onda ovi njegovi brati neznajuči, kaj bi pak rekli gosponu, veliju, da je rekel, da bude do jutra cirkvu iz vojska zazidal. Onda on dojde dimo, pak mu poveju, ako ne bu napravil, onda bu glavu zgubil. Onda je išel na travu i plakal se je i dojde čmela i veli mu, da naj ide spat, da vre prež njega napraviju. Onda dojdeju puno čmel i su iz vojska napravile cirkvu. Ponoči se je gospon stal i prestrašil, da je sé svetlo bilo, i poslal po inoša in pelal ga dole vu cirkvu, i oltari i sé je bilo gotovo, i Jezuš, Marija i Josef na velikem oltaru. Onda kazali su brati gosponu, da je rekel, da bi toliko zverine dotiral, da ne bi v njegovom dvoru stale. Opet mu veliju kakti predi, da, ako ne bude to načinil, bude vumorjen. On se plače, dojde vuk i mu veli: nikaj se ne boj, to bude sé načinjeno. Ja vre v jutro doteram, a ti mene počekaj vu jutro v zorji. I tako je bilo. Vuk dotera puno zverine. Ov ga počeka i vuk mu kaže, da naj sedne na njega. A gospon videči toliko zverine, maše z rukum, da je dosta, da ne treba je terati. A vuk kaže: samo teraj. I zverad razdrapala je njegove brate, a gospon je njega vu svoju hišu pozval i pital, kak je to on sé včinił. I je povedal, kak su mu brati kruha pojeli, kak su mu oči izkopali i ostavili ga. I gospon mu dá svoju hčerku za supругu, i načinili su gosti, i ja sem tam bil, i još dan danes rad idem tam, gde su gosti.

Ta nek ide v koš gde jih ima još.

Prislovice.

Nabral v Istri Jak. Volčič.

Nova vréča nova sreča.

Ne pazi, ča ti reče, nego (ampak) ki ti reče.

Prijela je gospa žmul (kozarec), pak si je naterla žul. (O mehkužneš!)